

*Kadın ve Erkek Katılımcı Temsili
Açısından Prime Time Tartışma
Programları*

Rapor IV - 2018

Medyanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşın takındığı tutum, değişimi yaratma gücünü doğruca etkilemektedir. Eleştirel medya teorilerinin vurguladığı bu durum, feminist perspektiften bakıldığında, bir adım daha öteye geçerek medyanın cinsiyetlerin sosyal statüsünü olumlu veya olumsuz yönde etkileme gücünü de barındırır. ¹ Medyanın var olan eril anlayışı değiştirme/dönüştürme gücüne sahip olması, onun bu gücü kullanacağı anlamına gelmez. Bu gücü kullanma iradesinin kendisi, politik bir durumdur ve eşitlikçi bir bakış açısını gerektirir. Son dönemlerde, basılı medyaya göre daha yaygın ve erişilebilir olan televizyonlar aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği yayımlanan diziler, gündüz kuşağı programları, haber yayınları, tartışma programları gibi yayın içerikleri yoluyla bir yandan yeniden üretilmekte ve izleyiciler açısından sürekli tüketilmektedir.

Televizyonlarda haber kanallarının sayıca artması ve tartışma programlarına olan ilgi sonucu genellikle haftanın her akşamı televizyon kanallarında bir tartışma programı yapılır hale gelmiştir. Bu programlara katılan yorumcuların zaman içerisinde TV dizi oyuncularına benzer bir şekilde “fan”leri oluşmuş, sosyal medyada bazen yorumcular Twitter’da TT bile olmuşlardır. Konuların uzmanları olarak görülen bu yorumcuların ekseriyetle erkeklerden oluşması ise, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini; kadınların televizyonda tartışılan “önemli” konular hakkında bilgilerinin yorum yapmaya yeterli olmadığı, erkeklerin daha etkin kadınların ise daha edilgen olduğu yaklaşımını pekiştirmektedir.

Kadının medyada yeri hem kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmalarında, hem de akademi ve toplumsal cinsiyet üzerine çalışan STÖ’lerin gündeminde uzun süredir yer alan bir konudur. Sosyal medyada da son zamanlarda sıkça görmeye başladığımız #sırferkekpanellereson etiketi ile yapılan paylaşımlarda televizyon kanallarında prime time tabir edilen televizyonların en çok izlendiği zaman dilimlerinde yapılan tartışma programlarında kadınlara yer verilmemesi, sadece erkek katılımcılar ile bu programların yapılmasına da karşı çıkmaktadır. Ekim (2018) ayında Habertürk kanalında yapılan ve İslam, kadın ve camide kadının yeri gibi konuların da tartışıldığı bir programda, sadece erkeklerin konuk olarak çağırılmış olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin televizyon programlarında sağlanmasının gerekliliğine bir kez daha dikkat çekmiştir.

Bu çalışma bu anlayışla, 2 Ekim 2018 ile 2 Kasım 2018 tarihleri arasında karasal yayın, D-Smart, Kablo TV, Teledünya, Türksat, Tivibu ve Digitürk platformlarının hepsinden seyredilebilen 24 TV, A Haber, CNNTürk, Habertürk, NTV, TRT Haber ve tvnet kanallarında prime timedada gösterilen tartışma programlarına katılan konukları incelemektedir. Konukların kadın erkek

1 H. Toker ve D. Altun, Toplumsal Şiddetin Aktarım Yoluyla Yeniden Üretilmesi: Basının Televizyonlaşması Bağlamında Şefika Etik Cinayeti, Selçuk İletişim, 2015, 9 (1): 115-140.

dağılımı, ekranda sunucular ile beraber kadın erkek temsili, konukların temsil ettikleri kurumlar ve iş kolları gibi veriler de toplanmıştır.

Medya ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik Kütüphanesi'nde bulunan yayınlardan bir tanesi T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yayınlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı'dır. Pembe arka plan kullanılarak yayınlanan bu planda, medya başlığı altında; kadınların medyada yer alışı ya da medyada konu olarak kadınlar, medya sektöründe kadın istihdamı, medyanın kullanıcıları ya da tüketicileri olarak kadınlar başlıkları altında mevcut durum analizi yapıldıktan sonra kadının medyadaki konumunun güçlendirilmesi için şu hedefler belirlenmiştir: ²

- Medyada toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın geliştirilmesi ve medyadaki cinsiyetçi temsillerin dönüştürülmesi için sektörde çalışanların (her kademedede) ve ilerleyen dönemde çalışma potansiyeline sahip olan bireylerin konuya ilişkin farkındalıkları arttırılacak ve uygulamalar izlenecektir.
- Medya sektöründe çalışan kadın oranı ve karar alma noktalarında temsiliyetleri arttırılacaktır.
- Kadınların internet ve bilgisayar gibi yeni iletişim teknolojilerini de kapsayacak şekilde tüm iletişim araçlarına erişimi ve kullanılabilirliği arttırılacaktır.

Bu hedeflere ulaşabilmek için ise üniversitelerin, STÖ'lerin, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliği içinde çalışması amaçlanmıştır.

2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı ise 2008-2013 Ulusal Eylem Planı'ndan daha kapsamlı olarak hazırlanmış bir belgedir. Bu planda amaç medyada kadın temsiliyetinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi, ayrıca kadınların medyayı verimli-eleştirel kullanımlarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu amaç için belirlenen stratejiler;

- Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsiliyetinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi,
- Medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların etkinliğinin artırılması,

² T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008- 2013, 2008, Ankara, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/TCEUlusaleylemplani.pdf>, erişim tarihi 04.11.2018

- Kadınların iletişim araçlarını ve medyayı verimli-eleştirel kullanabilmeleri sağlanarak farkındalık kazandırılmasıdır.³

MEDİZ'in 2008 yılında yaptığı "Kadının Medyada Temsil Biçimleri" araştırmasına göre; gazetelerin baş sayfalarındaki haberlerin sadece yüzde 21'inde kadınlar yer almakta, kadınlara ilişkin haberlerin yüzde 52'si "yaşam-magazin" alanında, haber kaynaklarının sadece yüzde 18'i, köşe yazarlarının ise sadece yüzde 12'si kadınlardan oluşmaktadır. 2008 yılında bu çalışma yapıldığında televizyon kanallarında siyasi tartışma programı yapanlar arasında kadın bulunmamakta, ana haber bültenleri yönetim kadrolarının ise sadece yüzde 16'sı kadınlardan oluşmaktaydı.⁴

Medyanın kadın konusundaki yaklaşımına ilişkin öncü çalışmaları yürüten Gaye Tuchman, medyanın toplumun tümünü yansıtan bir fotoğraf çekmek yerine toplumun egemen sosyal değerlerini yansıttığından söz eder ve bunu yaparken kadına ya hiç yer vermeyerek, ya da stereotip rollerde yer vererek sembolik olarak yok saydığını iddia eder.⁵ Medyada kadınların temsili ile ilgili olarak Prof. Dr. Mutlu Binark'ın çalışmasında ise kadınların medyada şiddet gören olarak gösterildiğinden, üreticiden ziyade tüketici olarak gösteren programların yaygınlığından ve kadının cinsel meta olarak kullanılmasından bahsedilmektedir.⁶ Benzer bir çalışmada, işlenen bir kadın cinayetinin ulusal bir gazetede ele alınma biçimi, dili, kullandığı görseller itibariyle eleştirel medya kuramlarının sosyal gerçekliğin iletişim yoluyla yeniden inşa edildiği iddiası analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, feminist perspektiften değerlendirildiğinde, söz geçen yeniden inşanın varlığını doğrulamaktadır.⁷ İnceoğlu ise medyada kadının temsiliyeti ile ilgili şöyle demektedir:

Medyada kadın unsuruna ev kadını, iyi anne-iyi eş, özverili, cinsel meta, güçsüz, seksi, kötü-yürekli/hırslı iş kadını gibi anlamlar yüklendiğini görüyoruz. Medyada kadınlar hakkında haber yapılabilmesi için kadının tecavüze uğraması (kurban) veya birisinin yuvasını yıkması vs. türünden tirajik olaylarda yer alması gerekmektedir. Zaten bu durumda bile magazinsel söylem egemenliğini sürdürmektedir. Kadın gazetelerinde kadın-erkek ilişkisi

³ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2018-2023, 2018, Ankara

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLENMESI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023_.pdf, erişim tarihi 04.11.2018

⁴ B. Belge, MEDİZ'in "Medyada Cinsiyetçiliğe Son!" Kitabı Çıktı,

<https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/109733-mediz-in-medyada-cinsiyetcilige-son-kitabi-cikti>, erişim tarihi 04.11.2018

⁵ G. Tuchman, A D Kaplan and J Benet (1978) (eds) *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*, Oxford University Press, New York'dan aktaran H. Toker ve D. Altun, a.g.m.

⁶ TGC, *Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu*, TGC Akademi, 2016, İstanbul, https://www.tgc.org.tr/images/kadin_ve_medya_kilavuz.pdf, erişim tarihi 04.11.2018

⁷ H. Toker ve D. Altun, a.g.m.

üzerine anlatılanlarsa, kadının gündelik yaşamında karşılaşılan sorunların çok uzağında, hatta onları unutturmaya yöneliktir. Kadının medyada yer alış biçimi Türk toplumundaki konumu ile örtüşmektedir. Medya aracılığıyla bir yere gelen kadınlar yine medyaya bu şekilde malzeme olmaktadır. Kadınlar zina, namus, ahlak gibi konular çerçevesinde ya da bundan sapmaları halinde sansasyonel olaylara karışımları halinde gazetelerde ve televizyonlarda yer almaktalar.⁸

Bu çalışma da kadınların uzmanlıkları, meslekleri ve ürettikleriyle ekranda görülmediğinin altını çizmekte ve küreselleşme, din, sosyal politikalar, gündemdeki herhangi bir siyasi, sosyal, ekonomik konunun ele alındığı tartışma programlarında yorumcu olarak kadınların sayıca erkeklere nazaran çok az olduğunu göstermektedir. Bu da kadınların “önemli” olarak görülen konular ile ilgili uzmanlaşmamış olduğu fikrini yanlış bir şekilde toplumda pekiştirmektedir.

Aynı zamanda DEMIS Danışma Kurulu üyesi olan Doç. Dr. Huriye Toker'in gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde medyada kadın temsiliyetini karşılaştırmalı analiz ile ele aldığı Kadın ve Medya: Norveç ve Türkiye? başlıklı çalışmasında, ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlik farklarına rağmen haber medyasında cinsiyet eşitsizliğinin küresel düzeyde nasıl bir problem olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre, iki ülke haberlerinde, erkekler kadınlardan 3 kat fazla, erkek gazeteci imzası, kadın gazetecilerden 2 kat fazladır ve haberde yer verilen uzman kaynak gösteriminde Türkiye'de 10 kat, Norveç'te 3 kat fazla erkek yer almaktadır.⁹ Bianet'ten Çiçek Tahaoğlu'nun çalışmasında yazılı ve online basının ve gazetelerin web sayfalarının künyelerinde kadın erkek oranları incelenmiştir. Bu çalışmaya göre; gazete künyelerinin yüzde 19'u kadın, yüzde 81'i erkeklerden, gazetelerin web sitelerinin künyelerinin yüzde 36,5'i kadın, yüzde 63,5'i erkeklerden, internet haber sitelerinin künyelerinin ise yüzde 40,9'u kadınlardan, yüzde 59,1'i erkeklerden oluşmaktadır.¹⁰ Aynı çalışmaya göre; geleneksel medya ile internet yayınları karşılaştırıldığında kadınların yönetici ve editör olarak oranlarında bir artış görülmektedir. 2014 yılında yapılan bu çalışmaya göre eşitliğe en çok yaklaşım oranlar internet haber sitelerinin editörleri karşılaştırmasında görülmektedir.

2015 yılında Küresel Medya İzleme Projesi raporunda kadınların haber medyasında erkeklerden daha az görünür olduğu, kadınlara siyasetle ilgili

⁸ C. Ilgaz Büyükbaykal, Medyada Kadın Olgusu, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, 27, ss. 19-30, 2007

⁹ H. Toker, Kadın ve Medya: Norveç ve Türkiye?, içinde D. Altun ve H. Toker (der), Toplumsal Cinsiyet Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar, Nika Yayınları, 2017.

¹⁰ Ç. Tahaoğlu, Medyanın Künyesi: Kaç Kadın, Kaç Erkek?,

<https://bianet.org/bianet/medya/154466-medyanin-kunyesi-kac-kadin-kac-erkek>, erişim tarihi 04.11.2018

haberler yerine daha çok bilim ve sağlık haberlerinde yer verildiği, Türkiye'de haber medyasında görev alanların yüzde 19'unun kadın, kadın muhabirlerin oranının yüzde 17 ve kadın sunucuların oranının yüzde 65 olduğu belirtilmiştir.¹¹

CEDAW gibi uluslararası sözleşmeler ile medyada kadınların daha fazla yer almasının sağlanması, konularının güçlendirilmesi, kadının medyada dengeli ve klişeleşmiş olmayan bir biçimde temsil edilmesi, kadınların medyaya tam ve etkin biçimde katılması, kadınların hazırladığı programların sayılarının artırılması hedeflenmiştir. Hem ulusal hem de uluslararası alanda medyada toplumsal cinsiyete duyarlı bir dil kullanılması, kadınların medya sektörünün her kademesinde daha dengeli yer alması, hak temelli habercilik yapılması için çeşitli rehberler yayınlanmış, kampanyalar düzenlenerek konuya dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin Mayıs 2018'de düzenlediği konferansta Prof. Dr. Zuhâl Yeşilyurt Gündüz ve Prof. Dr. Birgül Demirtaş, *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Alanında Kadın Akademisyen Olmak* başlıklı bir sunum yapmışlardır. Bu sunumda kadın akademisyenlerin yaşadıkları zorlukları yaptıkları mülakatlarla açıklayan Yeşilyurt Gündüz ve Demirtaş, kadın akademisyenlerin medyada niye daha az göründüklerini de sorgulamışlardır. Aldıkları cevaplarda, medyanın erkek egemen olması ve bu egemenlerin kadınların tartışmayı beceremeyeceğini düşünmeleri, program hazırlayıcıların uzmanlığı erkeklikle özdeşleştirilmesi, mansplaining, ağız dalaşı şekline dönen programlarda kadınların bulunmak istememesi ve toplumdan gelen bir özgüven ile erkeklerin televizyon ekranlarında akla gelebilecek her konuda konuşmaya daha yatkın olması ön plana çıkmıştır.¹² Bu tartışma programlarının içeriği, konukların seçimi, yönetim biçimi ve konukların konuya hakimiyeti bazı yazarlar tarafından da eleştirilmiştir.¹³

Kadınların tartışma programları, paneller ve konferanslara katılımının az olmasının sebepleri arasında program yapımcılarının kadınlara ulaşamaması, son dakikada gelmekten vazgeçmeleri, programın gerektirdiği düzeyde kadın uzmanının olmaması, kadınların utangaç olması ve konuların daha çok erkeklerin konusu olması gibi sebepler öne sürüldüğü görülmüştür. Finlandiya'da Tampere Üniversitesi Öğretim Üyesi Saar Särmä'nın başlattığı "All Male Panels" (Hepsi Erkek Paneller) hareketinden esinlenerek, sadece erkeklerin konuşmacı olarak davet edildiği 'kadınsız toplantılar'ı tespit etmeye başlayan Barış Genç

¹¹ 100 kadın: Medya kadınları 'daha az görüyor', BBC Türkçe, 23.11.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151123_100w_medya_kadin, erişim tarihi 04.11.2018

¹² Z. Yeşilyurt Gündüz ve B. Demirtaş, Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Alanında Kadın Akademisyen Olmak, 8. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi , 3-5.05.2018, Antalya Sunumu

¹³ Örnek: M. Sevinç, 1/5 nispetinde şöhretli bir akademisyendi!, Gazete Duvar, 06.02.2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/02/06/15-nispetinde-sohretli-bir-akademisyendi/> , erişim tarihi 04.11.2018

Baykan, kurumlara kadınların konuşmacı olarak davet edilip edilmediklerini sorup cevaplarını yayınlamaktadır.¹⁴ Yanıtlardan bazıları şöyledir:

- Programı başka bir kurum yaptı
- Haksızlık ediyorsunuz, eski etkinliklerimize bakın.
- Konuşmacıların çoğu zaten katılmadı, taktığınız konu bu olsun.
- Güzel soru
- Çok haklısınız! Denge sağlamaya çalıştık ancak listemizdeki kadın konuşmacılar uygun değillerdi.
- Güzel soru, teşekkürler. Genelde dikkat ederiz.
- Kadın panelist vardı fakat ani bir gelişme sonucu katılmadı
- Bilmem, bir önceki etkinliğimizde vardı, kadın uzman öneriniz varsa davet edebiliriz.
- Tepkiniz için teşekkürler. Bu bir konferans serisi olacak. Bundan sonraki konuşmacı seçimi sürecinde bu husus özenle dikkate alınacaktır.
- Panelimizin moderatörü kadın
- Kadın erkek ayrımı yapmadan seçim yaptık
- İzleyicilerimiz kadındı.

Televizyonda tartışma programlarında kadınların az olması Leyla Alaton'un katıldığı bir programda da konu olmuş, Alaton kadınlar iş yaşamında ne gibi zorluklarla karşılaşılıyor sorusuna cevap olarak "Buradan başlasak mı diyorum. Altı kişiden birim. Başka kadın yok muydu davet edilecek?" diye sorunca yukarıdaki cevaplara benzer bir cevap verilmiş, çok doğru bir eleştiri yaptığı ve not alındığı söylenmiştir.¹⁵

Sevilay Çelenk'in "Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar"¹⁶ başlıklı çalışmasında da kadının televizyon ekranındaki görünürlüğü; söz sahibi, fikir sahibi, özerk ve kamusal bir kimlik gerçekleştirmiş kadın-bireyleri dışlayan bir temsil olarak nitelendirilmekte ve kadınların daha çok konuklarını ağırlayan ev sahibesi rolünü üstlendikleri belirtilmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada toplanan veride kadın sunucular haricinde sadece kadın katılımcı rakamlarına da bakılmıştır.

¹⁴ Yeşil Gündem, <http://www.yesilgundem.net/> , erişim tarihi 02.11.2018

¹⁵ T. Şubatlı, Leyla Alaton'dan protesto;'Kadın erkek eşitliği olmayan panelleri seyretmiyorum', İşteKadınlar, <https://www.istekadınlar.com/patroniceler/leyla-alaton-dan-protesto-kadin-erkek-esitligi-olmayan-h2084.html> , erişim tarihi 04.11.2018

¹⁶ S. Çelenk, Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar, <http://ilefarsiv.com/etik/kadinlarin-medyada-temsili-ve-etik-sorunlar/> , erişim tarihi 04.11.2018

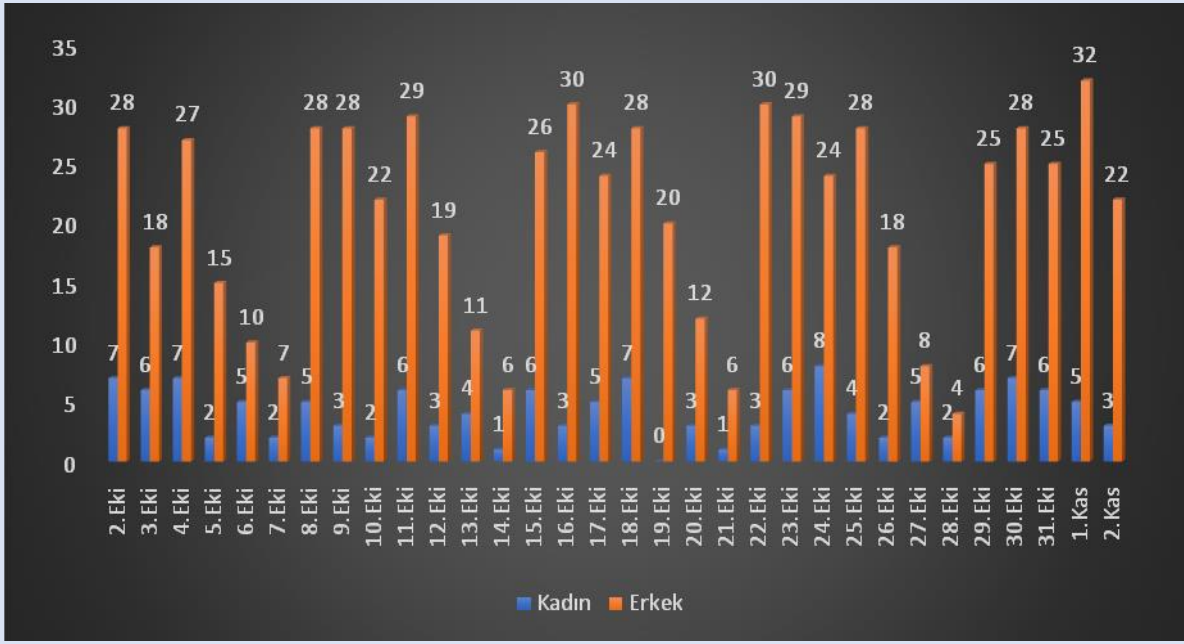
Veriler ne diyor?

Bu çalışmada kullanılan veriler 2 Ekim – 2 Kasım 2018 tarihleri arasında 24TV, A Haber, CNNTürk, Habertürk, NTV, TRT Haber ve tvnet kanallarında prime timedaki yayınlanan haber ve tartışma programlarından toplanmıştır. Bu kanallar Türkiye’de var olan her platformdan yayın yapmaları sebebiyle seçilmiştir. Araştırmanın konusu dışında olduğu için bu kanallarda belirtilen saatlerde yayınlanan gezi, yemek ve futbol programları ile ilgili bilgiler araştırmanın dışında tutulmuştur. 2 Ekim – 2 Kasım 2018 tarihleri arasında araştırmaya dahil edilen programlar 40, 24 Kafe, Akıl Odası, Arka Plan, Basın Kartı, Başka bi Kafa, Benim Şehrim, Bu Ülke, Canan Barlas ile Gündem, Dışa Bakış, Doğrusu Ne?, Enine Boyuna, Esas Mesele, Farklı Görüş, Gece Görüşü, Gerçek Fikri Ne?, Gündem Özel (CNNTürk), Gündem Özel (tvnet), Habertürk Gündem, Karşı Karşıya, Küresel Oyun, Küresel Siyaset, Makroskop, Memleket Meselesi, Mete Çubukçu ile Pasaport, Nedir Ne Değildir?, Para Dedektifi, Satır Arası, Sıcak Nokta, Siyaset Artı, Siyasi İşler, Soru-Yorum, Tarafsız Bölge, Teke Tek, Teke Tek Özel, Toplumsal Hafıza, Türkiye'nin Gündemi, Türkiye'nin Nabzı, Unutma ve Yaz Boz’dur.

Araştırmanın yapıldığı dönemde programlara, özellikle Kaşıkçı cinayeti sebebiyle telefonla son dakika haberleri olarak girilen yorumcular olmuştur. Bu yorumcular da sayı olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Fakat belirtmek gerekir ki telefon bağlantıları ile katılan yorumcular programlara genelde katılım gösteren yorumculardır.

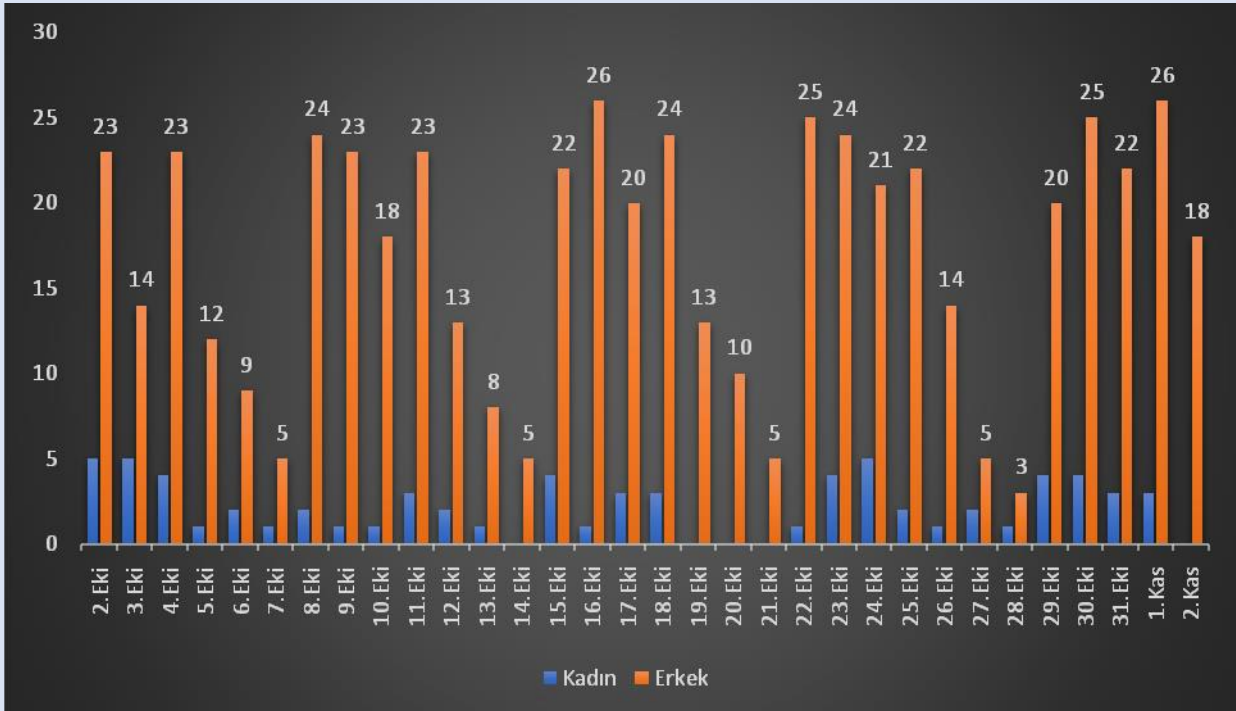
Tartışma programlarının bazılarında format gereği yorumcular çoğunlukla aynı kişilerdir. TRT Haber’de Dışa Bakış ve Siyaset Artı, A Haber’de Canan Barlas ile Gündem, tvnet’te Akıl Odası bu formattaki tartışma programlarına örnek verilebilir. Fakat, belirtmek gerekir ki, bu formattaki programlarda da arada küçük değişiklikler olabilmekte, programa yeni bir yorumcu katılabilmektedir.

Araştırmanın yapıldığı süre içerisinde televizyonda prime timedaki gösterilen haber ve tartışma programlarında sunucular dahil olmak üzere 135 Kadın, 667 Erkek ekranda yer almışlardır. Kadın-Erkek dengesinin %50 olarak sağlandığı gün 6 Ekim 2018, %0 olduğu gün ise 19 Ekim 2018’dir. Bir aylık sürenin sonunda kadın-erkek oranı ise %20.09’dur.

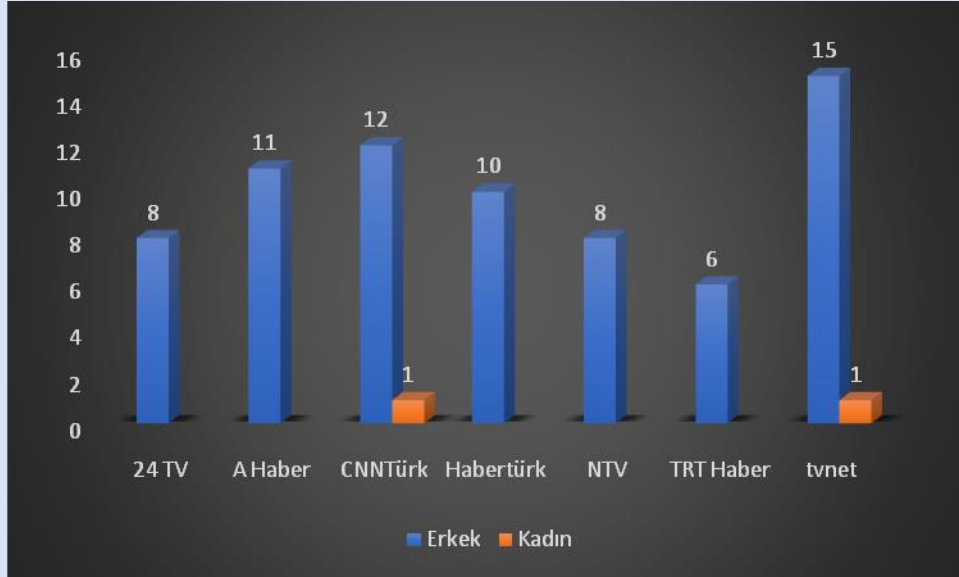
Grafik 1 Ekranda görülen kadın ve erkek sayıları (Sunucular dahil)

Prime time televizyon programlarının sunucuları ile konukların sayıları birbirlerinden ayrıldığında ise hiç kadın konuğun katılmadığı tarihler 14 Ekim 2018, 19 Ekim 2018, 20 Ekim 2018, 21 Ekim 2018 ve 2 Kasım 2018'dir. Dengenin %50 seviyesine yakın olduğu tarih 27 Ekim'dir. Programların sunucuları hariç tutulduğunda sayısal olarak şöyle bir tablo çıkmaktadır: tartışma programlarına katılan erkek yorumcuların sayısı 544 iken kadın yorumcuların toplam sayısı 69'da kalmıştır. 2 Ekim-2 Kasım 2018 tarihleri arasında konukların sadece %12,68'i kadınlardan oluşmaktadır.

Grafik 2 Tartışma programlarında konuk olarak katılan kadın ve erkek sayıları

Araştırmanın yapıldığı süre içerisinde haber ve tartışma programlarındaki kadın-erkek dengesine baktığımızda (sunucular dahil) 24 TV'de 8 akşam, A Haber'de 11 akşam, CNNTürk'te 12 akşam, Habertürk'te 10 akşam, NTV'de 8 akşam, TRT Haber'de 6 akşam, tvnet'te 15 akşam sadece erkeklerden oluşan programlar gösterilmiştir. Buna karşın sadece kadınlardan oluşan program sayıları tvnet'te 1, CNNTürk'te 1'dir. Sadece kadınlardan oluşan bu programlar sağlık ile ilgili tartışmaların olduğu programlar olup, konuk her iki programda da Prof. Dr. Canan Karatay'dır.

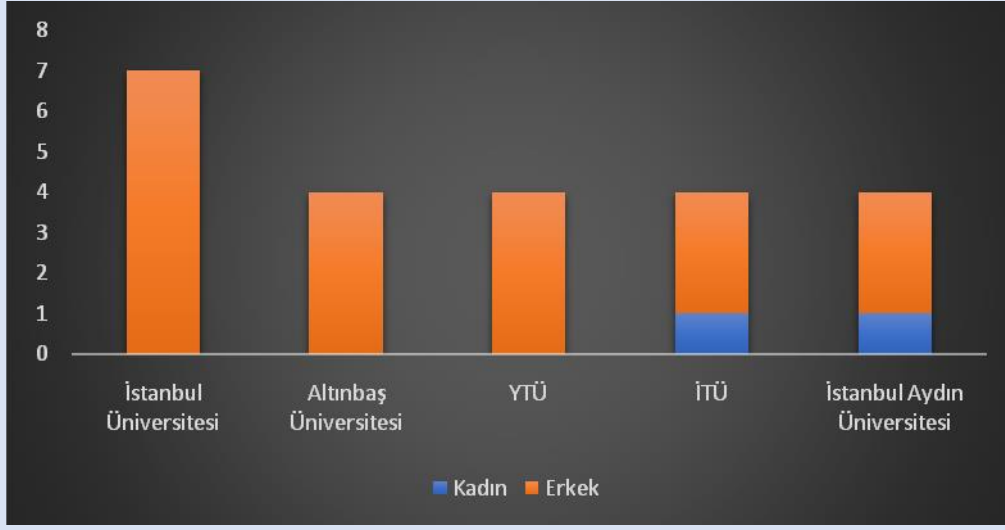
Grafik 3: Sadece erkek ve sadece kadın katılımcı olan program sayıları

İzlenen bir aylık süre içerisinde kadınların çoğunlukta olduğu program sayısı toplamda 3, kadın-erkek sayılarının birbirine eşit olduğu program sayısı ise 12'dir. Geri kalan akşamlarda programlardaki kadın sayıları erkeklerden azdır.

Araştırma süresince ekranda 6'dan fazla kez görülen konuklardan 1'i kadın, geri kalan 12 konuk erkektir. Bu konukların 7'si gazeteci, 3'ü öğretim görevlisi veya üyesi, 1'i ekonomist, 1'i araştırmacı yazardır. Tartışma programlarına en sık katılan 7 gazeteci Star, Yeni Şafak, Sabah, Daily Sabah ve Akşam gazetelerini temsil etmektedirler.

Kurumsal olarak bakıldığında, tartışma programlarında en çok adı görülen üniversiteler şunlardır: İstanbul Üniversitesi (7), Altınbaş Üniversitesi (4), İstanbul Aydın Üniversitesi (4), İTÜ (4), Yıldız Teknik Üniversitesi (4). Bu üniversitelerden gelen katılımcıların kadın-erkek dengesine bakacak olursak: İstanbul Üniversitesi'nden, Altınbaş Üniversitesi'nden ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nden gelen akademisyenlerin hepsi erkektir. İTÜ'den ve İstanbul

Aydın Üniversitesi'nden katılan akademisyenlerden sadece 1'er katılımcı kadındır.

Grafik 4 Tartışma programlarına en çok temsil edilen üniversiteler ve bu üniversitelerden katılan kadın-erkek akademisyen sayıları

Düşünce kuruluşlarından ise SETA ekranlarda en çok adı görülen kuruluş olmuştur. Tartışma programlarına bu kurumdan gelen 11 katılımcının hepsi erkektir. Gazeteler arasında ise Sabah ve Yeni Şafak ekranda en sık görülen gazete isimleridir. Sabah gazetesinden 9 isim programlara katılmış, bunlardan sadece 1'i kadındır. Yeni Şafak gazetesinden 10 isim programlara katılmış, bu katılımcılar arasında sadece 2'i kadındır.

Grafik 5 Tartışma programlarında en çok temsil edilen gazetelerden katılan yorumcuların kadın-erkek dengesi

Tartışma programlarına katılan siyasi parti temsilcilerine bakıldığında, gene çoğunluğun erkeklerden oluştuğunu görmekteyiz. Adalet ve Kalkınma Partisi'ni temsil eden 9 katılımcının sadece 1'i kadındır. Kendisi aynı zamanda Yeni Şafak Gazetesi'ni de temsil etmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi'nden katılan 11 katılımcının sadece 1'i kadındır ve aynı zamanda akademiye de temsil etmektedir. Diğer siyasi partilerden de sadece İyi Parti'nin Genel Başkanı olarak Meral Akşener tartışma programlarında 1 kez kadın konuk olarak yer almıştır.

Araştırma süresince tartışma programlarına katılan kadınların meslek kollarına bakılacak olursa; eğitim, sağlık, medya, hukuk, sanat, akademi, reel sektör alanlarında tanınmış kişiler olduğu görülmektedir.

2 Ekim – 2 Kasım 2018 tarihleri arasında sadece erkek yorumcuların katıldığı programlardan biri 15 Ekim 2018 tarihinde tvnet kanalında yayınlanan Karşı Karşıya programıdır. Baro seçimleri sebebiyle İstanbul Barosu başkan adayları programa konuk olmuşlardır. Başar Yaltı, Gökhan Ahi, Hasan Kılıç, Cem Kaya Karatün, Talat Canbolat ve Kaptan Yılmaz'ın konuk olduğu programda diğer başkan adaylarından Fikret İlkiz, Eren Keskin, Çiğdem Koç ve Mehmet Durakoğlu yoktur. Bu çerçevede program, baro başkanlığa talip olan adayların hepsini kapsayıcı olmamış ve aday olan kadınlar da programda görünür olamamıştır.

11 Ekim 2018 tarihinde konuları arasında İslam, kadın ve camide kadının yeri gibi konuların da olduğu Nedir Ne Değildir? isimli programa 6 erkek konuk katılmıştır. Programın sunucusu da erkektir. Özellikle sosyal medyada gösterilen tepkiler böyle bir programda hiç kadın katılımcının olmamasını eleştirmiştir. Eleştirilerden sonra 18 Ekim 2018'de yapılan Nedir Ne Değildir programında konu bir kez daha din ile ilgili seçilmiş, genel başlık olarak Toplumdaki İslam Algısı verilmiş ve 11 Ekim'de katılan Caner Taslaman ve Mustafa Öztürk'ün yanı sıra Mustafa Tekin, Özcan Hıdır, Hidayet Şefkatli Tuksal, Ayşe Sucu katılmışlardır.

Araştırmaya dahil edilen haber kanallarında yayınlanan programlarda hangi programlarda sadece erkeklerin olduğuna (sunucular dahil) bakılacak olursa;

24 TV'de Esas Mesele programı 5 kez yayınlanmış ve bu programların hepsinde sadece erkekler katılmışlardır. Bu programda Türkiye'nin siyasi ve ekonomik gündeminde konu olan neredeyse bütün konulara değinilen bir program olarak Danıştay'ın ant kararı, Suudi Arabistan-Türkiye, ABD ilişkileri, CHP'nin İş Bankası hisseleri, terörle mücadele, yerel yönetimler ve seçimler, Türkiye-Almanya ilişkileri, MHP ve İyi Parti gerginliği gibi yayınlandığı gün gündemde hangi konular varsa tartışılmaktadır. Yayınlanan diğer programlardan Küresel Oyun'da 2 kez, Doğrusu Ne'de ise 1 kez sadece erkeklerin katıldığı görülmüştür. Küresel Oyun programında ele alınan konular; Kaşıkçı cinayeti, piyasalarda son durum, ABD-Çin ilişkileri, Merkel sonrası Almanya ve AB, Avrupa'nın finansal

geleceği, dünyanın ekonomik dengesi, İstanbul'da dörtlü zirve, ABD'nin ekonomiyeye etkisi, Fırat'ın doğusu ve terörle mücadele konuları gibi geniş bir yelpazede ele alınırken, Doğrusu Ne programında da bunlara benzer konular ele alınmış, o programda da Kaşıkçı cinayeti, Suudi Arabistan, Doğu Akdeniz'de enerji konuları, af ve Damıştay'ın ant kararı, CHP ve Kılıçdaroğlu'nun seçimlerdeki performansı konuşulmuştur.

A Haber'de yayınlanan Arka Plan ve Toplumsal Hafıza programları ikişer kez sadece erkek katılımcılarla yapılmıştır. Arka Plan programlarında Kaşıkçı'nın kaybolması ve daha sonra cinayeti, Ortadoğu politikaları, ABD'nin Ortadoğu politikası gibi konular ele alınmış, Toplumsal Hafıza programı da benzer bir şekilde Kaşıkçı olayına odaklanmıştır.

CNNTürk'te Türkiye'nin Gündemi programı 2 Ekim – 2 Kasım 2018 tarihleri arasında 5 kez yayınlanmış ve bu programların hepsinde sadece erkekler katılmışlardır. Tarafsız Bölge programına 2 kez sadece erkeklerin katılmıştır. Gündem Özel Programı 5 kez yayınlanmış, bunlardan dördünde sadece erkekler görünür olmuş, bir kere sağlık alanında çalışanlara yönelik şiddet konusu ele alınırken 1 erkek 1 kadın konuk olarak alınarak konuklar arası denge sağlanmıştır. Tarafsız Bölge programlarında konuşulan konular; yerel seçimler, belediye başkanlıkları, Bahçeli-Akşener gerilimi, ekonomi politikaları, Brunson davası, Kaşıkçı cinayeti ve ABD ilişkileri gibi geniş bir yelpazededir. Gündem Özel programında ise konuk Prof. Dr. İlber Ortaylı olmuştur 4 programda ve Türk kimdir, tarihi nedir, Cumhuriyet nasıl kuruldu? Suudiler dost mu, düşman mı? gibi sorulara cevaplar konuşulmuştur.

Habertürk'te yayınlanan Gerçek Fikri Ne? programı 3 kez, Nedir Ne Değildir? programı 2 kez, Teke Tek Özel 3 kez, Teke Tek 1 kez, Habertürk Gündem 1 kez sadece erkek katılımcılarla yapılmıştır. Gerçek Fikri Ne? programında milliyetçilik, Cumhuriyet, uluslararası sistem, küresel bilgi ve ticaret savaşları, krizler, evanjelizm, teo-politik ve ezoterik yapılar, sanal para, terörün küreselleşmesi gibi konular konuşulmuştur. Teke Tek ve Teke Tek Özel programlarında ABD ile ilişkiler, İslam bilimi ve tarih, Cumhuriyet döneminin bilim politikaları, Yeni Çağ'da düşünce akımları ve buluşlar konuları tartışılmıştır. Nedir Ne Değildir? programlarında din ve tabular, küreselleşme, milliyetçilik ve vatanseverlik gibi konulara yer verilmiştir. Habertürk Gündem programında ise Veysi Ateş'in konuğu Cübbeli Ahmet olmuştur ve Türkiye'de İslam konusu konuşulmuştur.

NTV'de Başka Bi Kafa programında 3 kez, Siyasi İşler programında 4 kez sadece erkekler ekranda görünür olmuşlardır. Başka Bi Kafa programı 2 erkek tarafından sunulmaktadır. 2 kez kadın konuk alınan Başka Bi Kafa programları sağlık ile ilgilidir. Başka Bi Kafa programlarında, edebiyat, futbol ve psikoloji, geleceğin meslekleri, Siyasi İşler programında ise Kaşıkçı cinayeti, devletler

arası ilişkiler ve ekonomi-politik, borçların devlete etkileri, McKinsey şirketi, MHP-İyi Parti gerilimi, af tartışmaları, Brunson davası, gizli tanık olgusu, yerel seçimler, askerlerin donarak şehit düşmesi, cumhur ittifakı, belediye başkan adayları, Suriye ve Fırat'ın doğusu konuları ve terörle mücadele konuları konuşulmuştur.

TRT Haber kanalında yayınlanan programlardan Basın Kartı araştırma süresince 4 kez yayınlanmış ve dördünde de ekranda sadece erkekler görünür olmuşlardır. Kaşıkçı, yerel seçimler, Ortadoğu, ekonomik kararlar, enflasyon kararları, Brunson kararı, ABD-Türkiye ilişkileri, seçim için ittifaklar, terörle mücadele, küresel güç dengeleri, Akdeniz, af, İstanbul'da yeni havaalanı, Merkel'in siyaseti bırakma kararı, Ortadoğu politikaları, İstanbul'da dördü zirve, Suriye konuları ele alınmıştır.

Tvnet'te yayınlanan Akıl Odası programında 8 kez, Karşı Karşıya programında 5 kez, Uzun Hikaye programında ise 1 kez sadece erkekler görünür olmuşlardır. Akıl Odası programında konuşulan belli başlı konular diğer televizyon kanallarında konuşulan konulardan çok da farklı olmamıştır; Suudi Arabistan, Kaşıkçı, ABD'nin Ortadoğu ve Körfez politikaları, Türkiye'nin bölgeyle ilişkileri, Türkiye ABD ilişkileri, terörle mücadele, yeni silah sistemleri, Türk dış politikası gibi konulardır. Karşı Karşıya programı da Akıl Odası programının içeriğine çok benzer içeriklere sahiptir. Suudi Arabistan, Ortadoğu politikaları, yerel yönetimler, belediye seçimleri, Brunson davası gibi bütün gündem konuları konuşulmuştur. Karşı Karşıya programlarından bir tanesi de İstanbul Baro Başkanlığı seçimiyle ilgili bir programdır. Uzun Hikaye programı ise edebiyat üzerine bir programdır, sadece erkeklerin görünür olduğu tek bölüm dergiler ile ilgilidir.

Sonuç

Eril bakış açısının medyadaki yansımalarına bu çalışmanın bulgularında da rastlanmaktadır. Gündelik yaşamdan ülke gündemine ve uluslararası siyasete kadar her alanda üzerine düşünülecek, görüş bildirilecek ve tartışılacak “önemli” olan her ne var ise, erkeklerden oluşan bir grup tarafından ele alınmakta, kadın katılımcılara ve sunuculara söz konusu “önemli” konular ve alanlar kapalı tutulmaktadır.

Uzun yıllardır bütün kurum ve kuruluşların gündeminde olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumun her kesiminde ve medyada sağlanması amacı bu çalışmanın sonuçlarında da görüldüğü gibi sağlanamamıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ekranlarda sağlanabilmesi, kadınların toplumu ilgilendiren her konuda tartışma programlarına eşitlikçi bir bakış açısıyla davet edilmesi ve programa katılımının sağlanması toplum nezdinde kadınların üretimleri, meslekleri, uzmanlıkları ile görünür olmasını sağlayacaktır. Böylece, sadece kadın programı olarak isimlendirilen gündüz kuşaklarında yayınlanan ve daha çok sağlık, yemek, el işi gibi konulara odaklanan programlarda değil prime time tabir edilen en çok izlenme oranlarına sahip akşam saatlerinde de siyaset, hukuk, ekonomi ve sosyal konular gibi konularda da söz hakkı olduğu gösterilebilecektir. Kadınların televizyon ekranlarında her yayın kuşağında eşitlikçi bir şekilde görünür olması toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğine erişebilmek için önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- 1- 100 kadın: Medya kadınları 'daha az görüyor', BBC Türkçe, 23.11.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151123_100w_medya_kadin, erişim tarihi 04.11.2018
- 2- B. Belge, MEDİZ'in "Medyada Cinsiyetçiliğe Son!" Kitabı Çıktı, <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/109733-mediz-in-medyada-cinsiyetcilige-son-kitabi-cikti>, erişim tarihi 04.11.2018
- 3- C. Ilgaz Büyükbaykal, Medyada Kadın Olgusu, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, 27, ss. 19-30, 2007
- 4- Ç. Tahaoğlu, Medyanın Künyesi: Kaç Kadın, Kaç Erkek?, <https://bianet.org/bianet/medya/154466-medyanin-kunyesi-kac-kadin-kac-erkek>, erişim tarihi 04.11.2018
- 5- G. Tuchman, A D Kaplan and J Benet (1978) (eds) *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*, Oxford University Press, New York.
- 6- H. Toker, Kadın ve Medya: Norveç ve Türkiye?, içinde D. Altun ve H. Toker (der), *Toplumsal Cinsiyet Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar*, Nika Yayınları, 2017.
- 7- H. Toker ve D. Altun, Toplumsal Şiddetin Aktarım Yoluyla Yeniden Üretilmesi: Basının Televizyonlaşması Bağlamında Şefika Etik Cinayeti, *Selçuk İletişim*, 2015, 9 (1): 115-140.
- 8- M. Sevinç, 1/5 nispetinde şöhretli bir akademisyendi!, *Gazete Duvar*, 06.02.2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/02/06/15-nispetinde-sohretli-bir-akademisyendi/>, erişim tarihi 04.11.2018
- 9- S. Çelenk, Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar, <http://ilefarsiv.com/etik/kadinlarin-medyada-temsili-ve-etik-sorunlar/>, erişim tarihi 04.11.2018
- 10- T. Şubathı, Leyla Alaton'dan protesto;'Kadın erkek eşitliği olmayan panelleri seyretmiyorum', *İşteKadınlar*, <https://www.istekadınlar.com/patroniceler/leyla-alaton-dan-protesto-kadin-erkek-esitligi-olmayan-h2084.html>, erişim tarihi 04.11.2018
- 11- T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008- 2013*, 2008, Ankara, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/TCEUlusaleylemlani.pdf>, erişim tarihi 04.11.2018
- 12- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2018-2023*, 2018, Ankara [http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLE_NMESI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023 .pdf](http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLE_NMESI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023.pdf), erişim tarihi 04.11.2018
- 13- TGC, *Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu*, TGC Akademi, 2016, İstanbul,

- https://www.tgc.org.tr/images/kadin_ve_medya_kilavuz.pdf, erişim tarihi 04.11.2018
- 14-Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik Kütüphanesi, bianet, <http://www.haberdetoplumsalcinsiyet.org/arastirma-ve-analizler/>, erişim tarihi 04.11.2018
- 15-Yeşil Gündem, <http://www.yesilgundem.net/> , erişim tarihi 02.11.2018
- 16-Z. Yeşilyurt Gündüz ve B. Demirtaş, Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Alanında Kadın Akademisyen Olmak, 8. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi , 3-5.05.2018, Antalya Sunumu